

ÖZGÜN ARAŞTIRMA / ORIGINAL ARTICLE

Copyright@Author(s) - Available online at dergipark.org.tr/en/pub/igusbd.
Content of this journal is Licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 (CC BY-NC-ND) International License.

Sosyolojik Bilginin Kamu Yararına Dönüştürülmesi: Sürdürülebilir Kalkınma ve Eğitim Bağlamında Kuramsal Bir Araştırma

Transforming Sociological Knowledge for the Public Good: A Theoretical Inquiry in the Context of Sustainable Development and Education

Artum DİNÇ

Öz

Amaç: Bu makale, sosyolojik bilginin kamu yararına dönüştürülmesini kuramsal bir çerçevede araştırmaktadır. Özellikle sürdürülebilir kalkınma ve eğitim alanlarına odaklanarak, sosyolojik bilginin toplumsal yarara nasıl hizmet edebileceği sorusuna yanıt aranmaktadır. Bu bağlamda sosyal inşacılık, kamu sosyolojisi, eleştirel pedagoji ve bilgi sosyolojisi gibi kuramsal yaklaşımlar incelenerek, sosyolojik bilgi ile toplumsal gereksinimler arasındaki ilişki eleştirel bir çerçevede araştırılmıştır.

Yöntem: Makale, araştırma konusu ve sorunsalı nedeniyle kuramsal bir düzlemde. Konuya ilişkin kuramsal yaklaşımlar araştırılmış, mevcut kuramsal çerçeveler eleştirel bir yaklaşımla söylem analizine tabi tutulmuştur. İlgili literatüre dayalı çözümleyici ve eleştirel bir tartışma yürütmektir. Kavramsal analiz ve karşılaştırmalı kuramsal tartışma teknikleri benimsenmiştir.

Bulgular: Kuramsal araştırma, sosyolojik bilginin kamu yararına dönüştürülmesi için dört temel yaklaşımın etkin olduğunu göstermektedir: (1) Sosyal inşacılık yaklaşımına göre bilgi ve gerçeklik toplumsal olarak inşa edilir; dolayısıyla sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda toplumsal bilinç ve algılar dönüştürülebilir. (2) Bilgi sosyolojisi perspektifi, bilginin toplumsal bağlamdan bağımsız olmadığına işaret ederek, hangi bilginin kimin yararına kullanıldığının sorgulanması gerektiğini ortaya koymaktadır. (3) Kamu sosyolojisi yaklaşımı, akademik bilginin halka ulaştırılması, politika yapımına ve kamusal tartışmalara katkı vermesi gerektiğini savunmakta; sosyologların sürdürülebilir kalkınma ve eğitim politikalarına etkin katılımının önemini vurgulamaktadır. (4) Eleştirel pedagoji kuramı, eğitimin yalnızca bilgi aktarmakla kalmayıp bireylerde eleştirel bilinç geliştirme ve toplumsal dönüşüme katkı sağlama misyonu olduğunu göstermektedir. Bu kuramsal bulgular bağlamında, sosyolojik

(Sorumlu Yazar) Dr. Öğr. Üyesi,
Gümüşhane Üniversitesi, Edebiyat
Fakültesi, Sosyoloji Bölümü,
Gümüşhane, Türkiye.
✉ artumdinc@hotmail.com

Geliş/Received: 31.05.2025
Kabul/Accepted: 08.08.2025

Artum DİNÇ, "Transforming Sociological Knowledge for the Public Good: A Theoretical Inquiry in the Context of Sustainable Development and Education", Istanbul Gelisim University Journal of Social Sciences, 12 (3), Special Issue on Sustainability, 2025, pp. 1125-1140.

bilginin uygun yöntem ve yaklaşımlarla kamusallaştırıldığında sürdürülebilir kalkınma ve eğitim alanlarında toplumsal yenilikler ve iyileşmelerin mümkün hale getirebileceği söylenebilir.

Sonuç: Araştırma sonucunda, sosyolojik bilginin kamu yararına dönüştürülebilmesi için akademi ile kamu arasındaki etkileşimin güçlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin başarısı, yalnızca teknik çözümlere değil, aynı zamanda toplumsal bilgi ve bilincin dönüşümüne bağlıdır. Bu dönüşüm, sosyologların eleştirel ve kamusal bir perspektifle bilgi üretmesini, eğitim süreçlerinin toplum odaklı ve güçlendirici bir anlayışla yeniden yapılandırılmasını gerektirir. Makale, kuramsal tartışmalar temelinde, sosyolojik bilginin toplumsal yarara yönlendirilmesinin mümkün ve gerekli olduğunu, bunun ise sosyal inşacılık, kamu sosyolojisi, eleştirel pedagoji ve bilgi sosyolojisi perspektiflerinin bütüncül uygulanmasıyla başarılabilceğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler

Sosyal İnşacılık, Kamu Sosyolojisi, Eleştirel Pedagoji, Bilgi Sosyolojisi, Sürdürülebilir Kalkınma

Abstract

Aim: This article investigates the transformation of sociological knowledge into public interest within a theoretical framework. Focusing particularly on the fields of sustainable development and education, an answer is sought to the question of how sociological knowledge can serve social interest. In this context, theoretical approaches such as social constructivism, public sociology, critical pedagogy and sociology of knowledge are examined, and the relationship between sociological knowledge and social needs is investigated within a critical framework.

Method: The article is on a theoretical level due to its research topic and problematic. Theoretical approaches related to the subject have been investigated, and existing theoretical frameworks have been subjected to discourse analysis with a critical approach. It is to conduct an analytical and critical discussion based on the relevant literature. Conceptual analysis and comparative theoretical discussion techniques have been adopted.

Results: The theoretical research shows that four basic approaches are effective for the transformation of sociological knowledge into public interest: (1) According to the social constructivism approach, knowledge and reality are socially constructed; therefore, social consciousness and perceptions can be transformed in line with sustainable development goals. (2) The sociology of knowledge perspective points out that knowledge is not independent of social context, and it reveals that it is necessary to question which knowledge is used for whose benefit. (3) The public sociology approach argues that academic knowledge should be conveyed to the public, contribute to policy making and public debates; and emphasizes the importance of sociologists' active participation in sustainable development and education policies. (4) The theory of critical pedagogy shows that education has a mission not only to convey knowledge but also to develop critical consciousness in individuals and contribute to social transformation. In the context of these theoretical findings, it can be said that when sociological knowledge is made public with appropriate methods and approaches, it can make social innovations and improvements possible in the fields of sustainable development and education.

Conclusion: As a result of the research, it was concluded that the interaction between the academy and the public should be strengthened in order for sociological knowledge to be transformed into public benefit. The success of sustainable development goals depends not only on technical solutions, but also on the transformation of social knowledge and consciousness. This transformation requires sociologists to produce knowledge with a critical and public perspective, and to restructure educational processes with a society-oriented and empowering understanding. On the basis of theoretical discussions, the article demonstrates that it is possible and necessary to direct sociological knowledge towards social benefit, and that this can be achieved through the holistic application of the perspectives of social constructivism, public sociology, critical pedagogy and sociology of knowledge.

Keywords

Social Constructionism, Public Sociology, Critical Pedagogy, Sociology of Knowledge, Sustainable Development

Giriş

Sosyolojik bilgi, toplumsal olguları anlama ve açıklama yetkinliğiyle, yalnızca akademik çevrelerde değil, geniş toplum kesimlerinde de önemli bir etkiye sahiptir. Ancak bu bilginin *kamu yararına kullanılması*, yani toplumun genel refahını artıracak biçimde dönüştürülmesi, her zaman kendiliğinden gerçekleşmez. Burada kastedilen, sosyolojinin sadece kuramsal bir birikim olarak kalmayıp toplumsal sorunların çözümünde ve kamusal politikaların oluşumunda etkin rol oynamasıdır. Nitekim Michael Burawoy'un (2005) "kamusal sosyoloji" çağrısı, sosyolojinin akademi duvarlarını aşarak daha geniş bir kitleyle diyaloga girmesi gerekliliğini vurgular. Bu yaklaşımda, sosyolojik bilginin dört farklı üretim tipinden bahsedilir: profesyonel, politika, eleştirel ve kamusal sosyoloji. Her bir bilgi türü kendi değer ve hedef kitesine sahip olsa da aralarında *organik bir dayanışma* olmalıdır. Özellikle kamusal ve eleştirel sosyoloji, disipline ahlaki bir bilinç ve toplumsal sorumluluk kazandırır (Burawoy, 2005, s.7-15). Bu bakış açısı, sosyolojik bilginin kamu yararı için seferber edilmesi fikrinin çağdaş sosyolojideki en belirgin ifadelerinden biridir.

Sosyolojik bilginin *topluma mal edilmesi* düşüncesi, özünde "bilgi güçtür" önermesine dayanır; burada güç, toplumsal ilerlemeyi sağlama potansiyeli anlamına gelir. Tarihsel olarak John Dewey (1930) bilgi ve eğitimi, demokratik toplumun ilerlemesi için temel unsur olarak görmüş ve eğitim yoluyla bilinçli yurttaşlar yetiştirmenin kamu yararına olduğunun altını çizmiştir. Dewey (1930), *Demokrasi ve Eğitim* eserinde, eğitim sisteminin toplumun gereksinimleriyle uyumlu ve bireyleri kamusal sorunların çözümüne katacak şekilde düzenlenmesini savunur. Bu bakış açısı, bilginin salt kuramsal bir birikim olmaktan çıkarılıp toplum yararına pratik bir araca dönüşmesi gerektiğini erken tarihlerde dile getirmektedir.

Günümüzde sosyolojik bilginin kamu yararına dönüştürülmesi meselesi, *sürdürülebilir kalkınma ve eğitim* gibi esas alanlar özelinde daha da önemli hale gelmiştir. Sürdürülebilir kalkınma, yalnızca çevresel ve ekonomik hedefleri değil, aynı zamanda *toplumsal eşitlik, kültürel sürdürülebilirlik ve eğitsel dönüşüm* de içerir. Birleşmiş Milletler'in Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA), eğitimde kalite ve kapsayıcılık ile eşitsizliklerin azaltılması, sürdürülebilir toplumlar oluşturulması gibi hedefler koyarak aslında sosyolojik bilginin uygulama alanlarını tanımlamıştır. Bu hedeflere ulaşmak, teknik çözümler kadar *toplumsal davranış değişikliği, bilinç yükseltme ve kamusal katılımı* da gerektirir. Örneğin, iklim değişikliğiyle mücadele teknik bir sorun olduğu kadar toplumsal bir sorundur; geniş kitlelerin ikna edilmesi, çevresel davranış alışkanlıklarının değişmesi ve çevre adaletinin sağlanması, sosyolojik bilgi ve perspektiflerin katkısını zorunlu kılar. Benzer şekilde, eğitimde fırsat eşitliği veya toplumsal cinsiyet eşitliği gibi konular, doğrudan doğruya sosyolojik ilgi alanındaki olgular olup, bu alanlarda toplumsal bilinci dönüştürmeden ilerleme sağlama sağlamaktır. Birleşmiş Milletler'in son yayımladığı "Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Raporu 2024" de *eğitimin sürdürülebilir kalkınmanın temeli olduğunu* özellikle vurgulamıştır (United Nations, 2024).

Öte yandan sosyolojik bilgi ile toplumsal uygulamalar arasında bir *kopukluk* olduğu sıkça dile getirilen bir sorundur. Akademik bilgi çoğu zaman dar uzmanlık alanlarında üretilip akademik jargonda takılı kalırken, toplum kesimleri ve politika yapıcılar bu bilgilerden yeterince yararlanamayabilir. Klasik bir değerlendirme ile Caplan'ın (1979) ifade ettiği "*iki topluluk kuramı*", akademisyenler ile politika yapıcıların farklı diller konuştuğunu, bu nedenle üretilen bilginin uygulamaya geçmediğini öne sürer (Caplan, 1979). Bu kopukluk, sosyolojik bilginin kamusal faydaya dönüşmesinin önündeki engellerden biridir. Sosyolog C. Wright Mills (1959) ise *Sosyolojik İmgelem* (The Sociological Imagination) adlı eserinde, sosyolojik bakış açısının bireysel sorunları toplumsal sorunlarla ilişkilendirerek geniş kitleler için işlevsel kılınabileceğini belirtmiştir. Mills'e göre sosyolojik hayal gücü, bireylerin kişisel meselelerini toplumun genel yapısıyla bağlantılandırmalarını sağlar ve bu da kamusal farkındalığı artırarak değişime zemin hazırlar (Mills, 1959). Bu görüş, sosyolojik bilginin sadece akademiye değil, bireylerin gündelik yaşamlarında da kamu yararına kullanılabileceğine işaret eder.

Bu makalenin amacı, sosyolojik bilginin kamu yararına dönüştürülmesinin kuramsal temellerini ortaya koymak ve bunu sürdürülebilir kalkınma ile eğitim alanları özelinde tartışmaktır. Bu çerçevede, *kuramsal bir yaklaşımla* konuyu ele alacağız. Öncelikle yöntem ve kullanılan kuramsal çerçeveyi kısaca belirttikten sonra, *sosyal inşacılık, bilgi sosyolojisi, kamu sosyolojisi ve eleştirel pedagoji* gibi yaklaşımlar bağlamında meseleyi irdelleyeceğiz. Ardından, bu kuramsal çerçevelerin sürdürülebilir kalkınma ve eğitim alanlarına uygulanmasını tartışacağız. Nihayetinde, sosyolojik bilginin toplumsal yarar üretmesi için gereken koşullar ve ortaya çıkan sonuçlar değerlendirilecektir.

Yöntem

Bu çalışma *kuramsal bir araştırma* olarak tasarlanmıştır. Makalenin odak noktası, belirli bir olguya ilişkin söylemlerin kuramsal düzeyde incelenip araştırma amacı ve sorunsalı bağlamında eleştirel/sorgulayıcı bir yaklaşımla yeniden değerlendirilmesidir. Temel analiz tekniği olarak *söylem analizi* kullanılmıştır. Bu yöntemsel teknik, makale konusuyla ilgili metin ve söylemleri dilsel ve anlamsal yönleriyle çözümlemeyi mümkün kılarak, altta yatan anlamları ve güç ilişkilerini açığa çıkarmayı amaçlamaktadır.

Yöntemsel yaklaşım kapsamında, öncelikle kapsamlı bir literatür taraması gerçekleştirilerek konuya ilişkin kuramsal çerçeve oluşturulmuştur. İlgili kuramsal yaklaşımlar ve kavramsal tartışmalar incelendikten sonra, seçilen materyaller üzerinden *kuramsal çözümleme* yapılmıştır. Bu süreçte, çalışmanın amacı doğrultusunda metinler *eleştirel kuramsal yorumlama* çerçevesinde değerlendirilmiş; böylece söylemsel örüntüler ve temalar ayrıntılı bir biçimde analiz edilmiştir.

Bu yöntemsel tercih, çalışmanın kuramsal oluşuyla uyumludur. *Nitel araştırma* geleneği içinde yer alan bu çalışma, var olan kuramsal bilgileri eleştirel bir yaklaşımla yeniden yorumlayarak sosyolojik bilginin kamu yararına dönüşümü ve sürdürülebilir kalkınma ve eğitim bağlamına uygulanabilirliği konusunda özgün bir bakış açısı geliştirmeyi hedefler.

Kuramsal Çerçeve: Eleştiri ve Uygulanabilirlik

Kamu yararına yönelik sosyolojik bilgi üretimi ve kullanımı, bir dizi kuramsal yaklaşımın kesişim noktasında yer alır. Bu bölümde, çalışmanın kuramsal temelini oluşturan başlıca yaklaşımlar ele alınacaktır. *Sosyal inşacılık*, *bilgi sosyolojisi*, *kamu sosyolojisi* ve *eleştirel pedagoji* gibi kuramlar, sosyolojik bilginin nasıl anlaşılması ve uygulanması gerektiğine ilişkin önemli ilkeler sunar. Bu yaklaşımlar birbiriyle ilişkili olsa da farklı vurgulara sahiptir ve birlikte ele alındığında, sosyolojik bilginin kamu yararına dönüştürülmesi konusunda bütüncül bir yaklaşım üretilebilir.

Sosyal İnşacılık

Sosyal inşacılık (sosyal konstrüksiyonizm), gerçeğin ve bilginin toplumsal etkileşimler sonucu inşa edildiğini öne süren bir kuramsal yaklaşımdır. Peter L. Berger ve Thomas Luckmann'ın klâsik eseri *Gerçeğin Sosyal İnşası* (1966), gündelik yaşam bilgisinin nasıl toplumsal olarak üretildiğini ortaya koymuştur (Berger & Luckmann, 1966). Bu yaklaşıma göre, bireylerin dünya hakkındaki bilgileri, öznel deneyimler kadar toplumsal söylemler, kurumlar ve etkileşimler tarafından şekillenir. Dolayısıyla “gerçeklik” dediğimiz olgu, mutlak ve değişmez değildir; farklı sosyal ve kültürel bağlamlarda farklı biçimlerde inşa edilebilir. Vivien Burr (2015), sosyal inşacılığın temel ilkelerini sıralarken bilginin tarihsel ve kültürel özgüllüğünü, dilin ve söylemin yapı kurucu rolünü ve bilgi ile iktidar arasındaki bağı vurgular. Bu bağlamda sosyal inşacılık, sosyolojik bilginin kendisinin de bir toplumsal inşa ürünü olduğunu, dolayısıyla dönüştürülebilir ve yeniden çerçevelenebilir olduğunu kabul eder.

Sosyal inşacılık yaklaşımı, kamu yararına bilgi üretimi açısından işlevsel bir içgörü sunar: Eğer toplumsal sorunlar ve bu sorunlara ilişkin bilgiler toplumsal-kültürel olarak inşa ediliyorsa, bu inşayı kamusal yarar doğrultusunda değiştirmek mümkündür. Örneğin, çevre sorunları başlangıçta sadece bilimsel bir olgu iken, toplumsal bilinç yükseldikçe “iklim krizi” olarak inşa edilmiş ve geniş kesimlerce ciddiye alınmaya başlamıştır. Bu dönüşüm, doğa bilimcileri kadar sosyolog ve eğitimcilerin çabaları ve medyatik söylemlerin etkisiyle gerçekleşmiştir. Howard S. Becker'in (1967) “Kimin Tarafındayız?” başlıklı makalesinde tartıştığı üzere, sosyal bilimciler kaçınılmaz olarak belirli bir bakış açısı ve değer yüklü tanımlamalar yapar (Becker, 1967). Sosyal inşacılık perspektifi, sosyologların toplumsal sorunları tanımlarken kamu yararını gözeten bir tarafsızlık benimseyebileceğini de imâ eder. Örneğin, bir toplumsal meseleye “sorun” deyip dememek bile bir inşa sürecidir (Blumer, 1971). Herbert Blumer (1971), toplumsal sorunları kolektif davranışın bir ürünü olarak tanımlar ve bir durumun toplumsal sorun haline gelmesinin, o durumun insanlar tarafından sorun olarak tanımlanmasına bağlı olduğunu belirtir. Bu durumda sosyologlar ve diğer aydınlar, hangi konuların kamusal gündeme “sorun” olarak taşınacağı ve nasıl çerçeveleneceği konusunda etkilidir.

Sosyal inşacılığın bir diğer dikkate değer boyutu, bilginin güç ilişkileriyle iç içe geçmiş olmasıdır. Michel Foucault her ne kadar klasik sosyal inşacılar arasında sayılmasa da bilgi ve iktidar ilişkisine dair

çalışmaları bu perspektifi tamamlar niteliktedir. Foucault (1980), bilgi ile iktidarın birbirini ürettiğini, egemen söylemlerin “doğru bilgi” haline gelerek toplumu şekillendirdiğini ortaya koyar. Bu açıdan bakıldığında, sosyolojik bilgiyi kamu yararına dönüştürmek, egemen bilgi biçimlerini sorgulamayı ve alternatif söylemler inşa etmeyi gerektirir. Örneğin, yoksulluk yıllarca bireysel tembellik ya da kaçınılmaz bir ekonomik gerçeklik olarak çerçevelenmiş olabilir; ancak sosyal inşacı bir bakış açısıyla yoksulluğu bir *toplumsal adalet sorunu* olarak yeniden tanımlamak mümkündür. Nitekim feminist epistemoloji veya eleştirel ırk teorisi gibi yaklaşımlar, resmi bilgi birikiminin dışladığı deneyimleri görünür kılarak bilgi inşasını dönüştürme çabasıdır. Patricia Hill Collins (2000) örneğin, *kesişimsel deneyimlerden* yola çıkarak farklı bir bilgi perspektifi geliştirmiş, egemen bilgi kalıplarının dışında kalan “alt bilgi”leri gün yüzüne çıkarmıştır.

Sonuç olarak sosyal inşacılık, hem toplumsal sorunların hem de akademik bilginin belirli bir tarihsel-toplumsal bağlamın ürünü olduğunu anımsatarak, bunların değişebileceğine işaret eder. Bu değişim, kamusal yarar yönünde olabilir. Yani sosyologlar, kamusal söylemleri etkileyip dönüştürerek topluma hizmet edecek yeni gerçeklik tanımları, yeni kavramlar ve yeni farkındalıklar yaratabilir. Sosyal inşacılık, sürdürülebilir kalkınma ve eğitim bağlamında da güçlü bir araçtır; zira sürdürülebilir bir toplum inşa etmek, öncelikle insanların doğa, kalkınma, gelecek kuşaklar gibi kavrayışları algılama biçimini dönüştürmekten geçer. Eğer tüketim toplumunun dayattığı “sınırsız büyüme” anlayışı yerine, toplumun geniş kesimlerinde sürdürülebilir yaşam kültürü inşa edilebilirse, bu doğrudan sosyal inşacı bir başarı olacaktır. Bu da ancak bilgiyi ve değerleri dönüştürmekle mümkündür.

Bilgi Sosyolojisi

Bilgi sosyolojisi, bilginin toplumsal köken ve işlevlerini inceleyen bir sosyoloji dalıdır. Sosyal inşacılıkla yakın ilişkili olan bu yaklaşım, bilginin ortaya çıkışında ve kullanılmasında toplumsal etkenlerin belirleyiciliğini vurgular. Karl Mannheim, bilgi sosyolojisinin kurucu isimlerinden biri olarak, *İdeoloji ve Ütopya* adlı eserinde farklı toplumsal grupların düşünce sistemlerinin (ideolojilerinin) o grupların konumlarıyla bağlantılı olduğunu ileri sürmüştür (Mannheim, 1954). Mannheim’a göre bilgi, toplumsal varoluştan bağımsız değildir; iktidar ilişkileri, çıkar çatışmaları ve tarihsel durumlar bilgi içeriklerini biçimlendirir. Bu bakış açısı, “hangi bilgi, kimin bilgisi ve kimin yararına?” sorularını sormamızı gerektirir. Habermas’ın *Knowledge and Human Interests* (1971) adlı eserinde vurguladığı üzere, sosyolojik bilginin eleştirel rolü, sürdürülebilir kalkınma gibi söylemlerin ardındaki *aracsal aklın* yönlendirdiği çıkarları açığa çıkarmaktır. Örneğin, sanayi devrimi döneminde egemen iktisadi ve toplumsal teorilerin büyük ölçüde sanayici sınıfın çıkarlarına uygun olması tesadüf değildir; benzer şekilde, günümüzde küresel ölçekte baskın olan bilgi türleri, belirli merkez ülkelerin ve güç odaklarının perspektiflerini yansıtır.

Bilgi sosyolojisi, kamu yararı kavramını bilgiyi kimin ürettiği ve nasıl kullandığı üzerinden değerlendirmeye olanak sağlar. Bilginin kamu yararına dönüştürülmesi, öncelikle bilginin üretim süreçlerinin demokratikleştirilmesini ve geniş toplumsal kesimlerin bilgi üretimine katılımını gerektirir. *Mode 2* bilgi üretimi olarak adlandırılan, toplumsal olarak dağıtık ve uygulamaya yönelik bilgi üretim modeli bu bağlamda önemlidir (Gibbons vd., 1994). Gibbons ve arkadaşları (1994), *Yeni Bilgi Üretimi* adlı çalışmalarında, geleneksel akademik (*Mode 1*) bilgi üretiminin disipliner ve akademi içi odaklı olduğunu; buna karşın yeni ortaya çıkan *Mode 2* üretiminin disiplinlerarası, problem odaklı ve toplumla iç içe olduğunu vurgularlar (Gibbons vd., 1994). Bu, aslında bilgi sosyolojisinin pratik bir uygulamasıdır: Bilgi, laboratuvarlardan ve kütüphanelerden çıkıp sokağa, halka, gerçek dünyadaki sorunlara yönelmelidir. Helga Nowotny ve arkadaşları da (2001), *Bilimi Yeniden Düşünmek* adlı çalışmalarında, çağımızda bilginin sadece uzmanların elinde kalamayacağını, kamusal denetime ve katılıma açık hale geldiğini belirtmişlerdir (Nowotny, Scott & Gibbons, 2001). Bu dönüşüm, bilginin bir “*kamusal mesele*” olarak algılanmasını sağlar; bu ise kamu yararına bilgi kullanımının temelini oluşturur.

Bilgi sosyolojisinin bir diğer katkısı, ideoloji kavramı üzerinden gelir. Toplumsal bilgi çoğu zaman egemen ideolojilerin etkisi altındadır ve bu ideolojiler, mevcut toplumsal düzeni meşrulaştırma işlevi görür (Mannheim, 1954). Örneğin, neoliberal ideoloji, bireysel rekabet ve piyasa odaklı bir “bilgi ekonomisi” söylemi kurarak, bilginin metalaşmasını ve ticarileşmesini teşvik eder. Bu durum, bilginin kamu yararına değil, özel çıkarlara hizmet etmesine yol açabilir. Joseph Stiglitz (1999) ekonomik bir

perspektiften “bilgi bir kamu malıdır” derken, bilginin paylaşıldıkça azalmayan, aksine değeri topluma yayılınca artan bir kaynak olduğunu vurgular (Stiglitz, 1999). Stiglitz’in “küresel kamu malı” olarak bilgi tanımlaması, bilginin tüm toplumun erişimine açık ve toplumun ortak çıkarları doğrultusunda kullanılmasını gerektirir. Oysa ticarileşen bilgi rejimlerinde, örneğin patentler veya özelleştirilmiş araştırmalar yoluyla bilgi özel mülk haline getirilebilir ve kamusal alandan çekilebilir. Bilgi sosyolojisi bu eğilimi eleştirir ve bilginin tekrar kamusallaştırılması, yani toplumsal denetim ve yarar gözetilerek üretilmesi fikrini destekler.

Bilgi sosyolojisi aynı zamanda entelektüellerin rolü üzerinde de durur. Antonio Gramsci, her toplumsal grubun kendi *organik entelektüellerini* yetiştirdiğini ve bu entelektüellerin o grubun dünya görüşünü şekillendirdiğini belirtir (Gramsci, 1971). Gramsci’ye göre entelektüeller, var olan düzeni sürdürmek (geleneksel entelektüeller) veya değiştirmek (organik entelektüeller) yönünde faaliyet gösterebilir. Bu bağlamda sosyologları da bir tür entelektüel olarak ele alırsak, *kamu yararına çalışan sosyolog*, Gramsci’nin ifadesiyle organik entelektüel rolünü benimseyen sosyologdur. Bu sosyolog, ait olduğu toplumun somut sorunlarından beslenir ve ürettiği bilgiyle toplumsal grubunun (örneğin yoksulların, işçilerin, dezavantajlı toplulukların) çıkarlarını savunur. Zygmunt Bauman (1987) entelektüelleri “yasa koyucular” ve “yorumlayıcılar” olarak ikiye ayırırken, modern dönemde entelektüellerin rolünün hakikati dayatmak değil, toplumdaki farklı kesimler arasında *yorumlayıcı bir köprü* kurmak olduğunu savunur (Bauman, 1987). Bu yaklaşım, sosyologların da toplum için çevirmen ve kolaylaştırıcı olabileceğine, bilgiyi halkın anlayacağı ve kullanabileceği hale getirme sorumluluğu taşıdığına işaret eder.

Sonuç olarak bilgi sosyolojisi, sosyolojik bilginin kamusal yarara hizmet etmesi için önce kendisinin demokratikleşmesi gerektiğini, toplumun geniş katılımıyla ve eleştirel süzgeçten geçerek üretilmesi gerektiğini vurgular. Bu perspektiften bakıldığında, üniversitelerin ve araştırma kurumlarının topluma hesap verebilirliği önem kazanır. Ernest Boyer (1996), akademinin geleneksel “yayın yap ya da yok ol” anlayışını eleştirerek katılımcı burs (scholarship of engagement) kavramını ortaya atmıştır (Boyer, 1996). Boyer’e göre akademisyenler bilgi üretirken toplumla iç içe olmalı, yerel ve küresel sorunlara çözüm arayışında etkin rol almalıdır. Benzer biçimde Benson ve ark. (2017) *Knowledge for Social Change* adlı eserlerinde üniversitelerin, bulundukları toplulukların gereksinimlerine duyarlı, demokratik ve toplumla işbirliği halinde kurumlar olarak yeniden yapılanması gerektiğini savunurlar (Benson vd., 2017). Tüm bu görüşler, bilginin toplumsal kökenini kabul eden bilgi sosyolojisinin, bilginin toplumsal yarar için yönlendirilmesi gerekliliğine yaptığı vurgunun altını çizer.

Kamu Sosyolojisi

Kamu sosyolojisi, sosyolojik bilginin dar akademik çevrenin ötesine geçerek toplumun geneline ulaştırılmasını ve toplumsal sorunların çözümüne katkıda bulunmasını amaçlayan bir yaklaşımdır. Kavramın popülerleşmesi Michael Burawoy’un 2004 Amerikan Sosyoloji Derneği Başkanlık konuşması ve sonrasında yayımlanan makalesiyle (Burawoy, 2005) gerçekleşmiştir. Burawoy, sosyolojiyi dört bilgi türüne ayırarak (profesyonel, politika, eleştirel, kamusal) bunların arasındaki dengenin önemini vurgular. Profesyonel sosyoloji, akademik standartlar ve metodolojiye odaklı, teorik bilgi üreten disiplini ifade ederken; politika sosyolojisi, somut politika sorunlarına yönelik, genellikle hükümetler veya kurumlar için araştırmalı bilgi üretimini kapsar. Eleştirel sosyoloji, disiplin içi özeleştiri ve teorik yenilenme işlevi görür. Kamusal sosyoloji ise bu üç türün dışında, doğrudan toplumun çeşitli kesimleriyle diyalog halinde olan, onların gündemlerine ve sorunlarına eğilen, birlikte bilgi üreten ve toplumsal tartışmalara katılan sosyoloji biçimidir (Burawoy, 2005, s.8-12).

Burawoy, kamusal sosyolojinin sosyolojinin “vicdanı” olduğunu öne sürer (Burawoy, 2005). Çünkü kamusal sosyoloji, disiplinin ahlaki kaygılarını diri tutar ve sosyologları toplum karşısında sorumlu kılar. Bu yaklaşım, sosyologların sadece gerçekliği çözümleyen gözlemciler değil, aynı zamanda toplumun iyiliği için çaba gösteren eylemciler olması gerektiğini ima eder. Nitekim Burawoy (2005), sosyolojinin tarihsel olarak kökeninde toplumsal reform ve eleştiri geleneğinin bulunduğunu hatırlatarak, 20. yüzyılın profesyonelleşme dalgasında kaybedilen toplumsal angajmanın yeniden kazanılmasını istemiştir. Kamu sosyolojisi, bu yönüyle klasik sosyologlardan C. Wright Mills, Jane Addams, W.E.B. Du Bois gibi isimlerin mirasını günümüze taşır. Örneğin, W.E.B. Du Bois, 20. yüzyıl başlarında yaptığı ampirik araştırmaları doğrudan ırk eşitliği mücadelesine adanmış, böylece o dönemin bir tür kamusal sosyolojisini icra etmiştir.

Kamu sosyolojisi aynı zamanda demokratik bilgi paylaşımı anlamına gelir. Bu perspektife göre, sosyologlar araştırma bulgularını sadece akademik dergilerde yayımlamakla kalmamalı, bu bulguları halka anlaşılır biçimde aktarmalı, sivil toplum kuruluşlarıyla, medya ile, yerel topluluklarla paylaşmalıdır. Bu, hem bir iletişim meselesi (dil ve üslup uyarlama) hem de bir etkileşim meselesidir (halkın deneyimlerinden öğrenme). Örneğin, bir kent sosyoloğunun gecekondu mahallelerinde yaptığı araştırma, o mahalle sakinleriyle sonuçların tartışılması ve yerel politika önerilerine dönüştürülmesi halinde kamusal bir işleve kavuşmuş olur. Aksi halde sadece kütüphanelerde kalan bir bilgi yığını olacaktır. Bu nedenle kamu sosyolojisi, iki yönlü bir iletişim sürecini savunur: Bir yandan sosyologlar kendi uzmanlık bilgilerini kamuyla paylaşırken, diğer yandan kamudan (halktan, sivil toplumdan) gelen bilgi, deneyim ve geri bildirimleri de araştırmalarına katar. Bu etkileşimli süreç, sosyolojik bilginin niteliğini de yükseltebilir; zira saha bilgisini ve yerel deneyimleri içeren bir sosyoloji, daha zengin ve gerçekçi olacaktır.

Kamu sosyolojisi ayrıca sosyolojinin normatif boyutunu da açığa çıkarır. Sosyologlar çoğu zaman bilimsel nesnellik adına değer yargılarını metin dışında bırakmaya çalışsa da, kamusal sosyoloji aktif olarak belirli değerlere yaslanır: toplumsal adalet, eşitlik, demokrasi, insan hakları gibi (Miller, 2011). Örneğin Gale Miller (2011), *Sosyal Problemler* dergisindeki başkanlık konuşmasında, sosyal bilimlerin “amaç güdümlü” (purpose-driven) olması gerektiğini, sosyal adalet yönelimli bir araştırmacı tutumunun meşru ve hatta gerekli olduğunu belirtmiştir (Miller, 2011). Bu, kamu sosyolojisinin yalnız betimleyici değil, eleştirel-dönüştürücü bir yönü olduğu anlamına gelir. Toplumsal sorunları teşhis etmekle kalmayıp, onların çözümüne yönelik aktif bir duruş sergilemek, bir bakıma özgürleşim sosyolojisi geleneğine yakın düşer. Nitekim Feagin ve Vera’nın (2008) ortaya koyduğu *özgürleşim sosyolojisi* (liberation sociology) anlayışı da, sosyolojinin ezilen grupların yanında yer alması ve sosyal eşitsizliklere karşı mücadeleye katkı sunması gerektiğini savunur (Feagin, Vera & Imani, 2008). Bu doğrultuda bir kamu sosyoloğu, araştırma konusu yaptığı toplumsal gruplarla dayanışma içinde olabilir, hatta gerektiğinde aktivist bir rol üstlenebilir.

Kamu sosyolojisinin önem kazandığı alanlardan biri de sürdürülebilir kalkınmadır. Sürdürülebilir kalkınma, yapısı gereği disiplinlerarası ve katılımcı bir yaklaşım gerektirir. Ekolojik krizler, toplumsal adaletsizlikler ve ekonomik eşitsizlikler bir arada ele alınmak zorundadır. Sosyoloji burada, sürdürülebilirlik meselelerinin toplumsal boyutunu görünür kılarak kritik bir görev üstlenir. Örneğin, iklim değişikliğine karşı politikaların başarılı olabilmesi için, bu politikaların sosyal kabulünü ve adil bir biçimde uygulanmasını sağlamak gerekir. Sosyologlar, çevre politikalarının toplumsal etkilerini, çevre adaletini, farklı toplumsal sınıfların ve grupların bu politikalara tepkilerini inceleyerek, daha kapsayıcı ve adil çözümler geliştirilmesine yardımcı olabilir. Kamu sosyolojisi tam da bu noktada devreye girerek, sosyologların bulgularını kamu politikası tartışmalarına taşımasını teşvik eder. Örneğin, bir kentte kentsel dönüşüm yapılacaksa, sosyologlar orada yaşayan halkla birlikte çalışıp onların ihtiyaç ve taleplerini belgelendirerek, projelerin sosyal sürdürülebilirlik yönünü güçlendirebilir. Bu şekilde sosyolojik bilgi, doğrudan kamusal karar alma süreçlerine nüfuz etmiş olur.

Elbette kamu sosyolojisi yaklaşımı eleştiriler de almaktadır. Sosyologlar arasında, kamusal alana çıkmanın bilimin nesnelliğini zedeleyebileceği ya da popülist baskılara yol açabileceği endişesi dile getirilmektedir. Buna karşılık, çağımızda yükselen “hakikat ötesi” (post-truth) ortam, bilimsel bilgiye duyulan güvenin sarsılması, komplo teorileri ve bilim karışıklığı gibi olgular düşünüldüğünde, sosyologların *daha görünür ve etkin* olması bir zorunluluk halini almaktadır. Nitekim 2020’lerde bu konuda yeni tartışmalar ortaya çıkmıştır. Örneğin Mahadeo (2024), geleneksel kamusal sosyoloji anlayışını yeterince ileri gitmemekle eleştirerek, akademinin bilgi tekeli sarsacak daha radikal bir “karşı-kamusal sosyoloji” çağrısı yapmaktadır. Bu tür eleştirel yaklaşımlar, sosyolojik bilginin kamusal alanda kullanılmasında farklı stratejilerin tartışıldığını göstermektedir. Ancak ortak payda, sosyolojinin *toplumsal sorumluluğu* meselesidir: Sosyologların yalnızca toplumu anlamakla kalmayıp *onu iyileştirmek için de sorumluluk alması* gerektiği fikridir. Kamu sosyolojisi, işte bu sorumluluğu kurumsallaştırma çabası olarak değerlendirilebilir.

Sonuç olarak kamu sosyolojisi, sosyolojik bilginin kamu yararına dönüştürülmesinin pratik bir yolunu sunar: Toplumu araştırmanın nesnesi değil, ortağı haline getirmek ve üretilen bilgiyi tekrar topluma yansıtarak bir toplumsal diyalog yaratmak. Bu yaklaşım, hem sosyoloji disiplini toplum nezdinde

görünür ve faydalı kılarak meşrulaştırır, hem de toplumsal sorunların çözümüne katkı sunarak gerçek bir kamu hizmeti işlevi görür. Bunun gerçekleşebilmesi için, akademik normlarda da bazı dönüşümler gerekebilir. Zira güncel akademik teşvik sistemleri, daha çok profesyonel sosyolojiyi ödüllendirirken, kamusal etkiyi ölçmekte ve değer vermekte yetersiz kalabilir. Ancak son yıllarda üniversitelerde toplumsal etki ölçütlerinin değerlendirilmesi, sivil toplumla ortak projelerin artması gibi gelişmeler, kamu sosyolojisinin prensiplerinin yaygınlaşmaya başladığını göstermektedir. Sosyolojinin kendi içinde bu kültürel değişimi, yani kamusal misyonunu yeniden benimsemesi, sosyolojik bilginin kamu yararına dönüşümü için kilit önemdedir.

Eleştirel Pedagoji

Eleştirel pedagoji, eğitim pratiğini toplumsal eleştiri ve dönüşümün aracı olarak gören, özellikle güç ilişkilerini ve adaletsizlikleri sorgulamayı merkeze alan bir eğitim yaklaşımıdır. Bu kuramsal çerçevenin en önemli temsilcilerinden biri Paulo Freire'dir. Freire'nin *Ezilenlerin Pedagojisi* (1970) adlı eseri, geleneksel eğitim sisteminin egemenlik ilişkilerini yeniden ürettiğini, buna karşın özgürleştirici bir eğitim modelinin mümkün olduğunu savunur (Freire, 1970). Freire'e göre geleneksel eğitim, öğrencileri pasif alıcılar olarak gören "bankacı eğitim modeli"ne dayanır; öğretmen bilgiyi "sunar", öğrenci ise onu sorgusuz kabul eder. Bu model, mevcut toplumsal düzeni ve güç yapılarını sorgulamadan içselleştirmeye yol açar. Eleştirel pedagoji ise bunun yerine diyalog, katılım ve bilinçlenme üzerine kurulu bir eğitim önerir. Öğrenciler ve öğretmen birlikte öğrenen ve öğreten konumunda olarak karşılıklı bir bilgi alışverişine girerler; eğitim, yaşam deneyimleri üzerinden somutlaştırılır ve toplumsal gerçeklik sürekli tartışmaya açılır (Freire, 1970).

Freire'nin yaklaşımı, sosyolojik bilginin kamu yararına dönüştürülmesi açısından iki nedenle kritik önem taşır: Birincisi, eğitim yoluyla bilinç yükseltme fikrini ortaya koymas; ikincisi, ezilenlerin bilgisini geçerli bilgi katına yükseltmesi. Freire, Brezilya'daki okuma yazma kampanyalarında sadece teknik okuryazarlığı değil, yoksul ve ezilen kesimlerin kendi yaşamlarını ve içinde bulundukları toplumsal koşulları analiz etme yetilerini geliştirmeyi hedeflemiştir. Bu süreçte, yoksul köylüler kendi durumlarını tartışırken, örneğin yoksulluğun kader olmadığı, toplumsal yapının bir ürünü olduğu bilincine varabilmişlerdir. Bu, bir anlamda uygulamalı bir sosyolojik bilinç kazandırma projesidir. Freire'nin "bilinçlenme" kavramı, insanların sistemik çelişkileri fark ederek harekete geçmesini ifade eder. Bu doğrultuda eleştirel pedagoji, sosyolojik bilginin geniş kitlelere mal edilmesinin bir yöntemi olarak görülebilir. Bireyler, kendi yaşam deneyimlerinden yola çıkarak toplumsal teorilerle buluşturulur; örneğin bir gecekondu mahallesindeki barınma sorunu, konut politikaları ve toplumsal eşitsizlik bağlamında ele alınarak tartışılırsa, o mahalledeki bireyler kendi deneyimlerini toplumsal bir bilgiyle harmanlamış olur. Bu, tam da sosyolojik bilginin kamu yararına seferber edilmesidir.

Eleştirel pedagoji geleneğinde Henry A. Giroux, Peter McLaren gibi eğitimciler de önemli katkılar sunmuştur. Giroux (2010), Freire'nin mirasını geliştirerek eğitimde "*özgürlük pratiği*" kavramını vurgular ve neoliberal politikaların eğitim üzerindeki olumsuz etkilerine karşı eleştirel eğitimcilik geleneğini sürdürür (Giroux, 2010). Giroux'a göre okullar ve üniversiteler, sadece iş piyasası için insan sermayesi üreten yerler değildir; aynı zamanda demokratik kamusal alanlardır ve öğrencilerin eleştirel vatandaşlar olarak yetişmesi bu kurumların sorumluluğudur. Bell Hooks (1994) ise *Öğretmenin Özgürlüğü* eserinde, sınıf içinde demokratik bir atmosfer kurmanın, öğrencilerin sesini duyurmanın ve deneyimlerini eğitimin parçası haline getirmenin önemini anlatır (Hooks, 1994). Hooks özellikle toplumsal cinsiyet, ırk ve sınıf boyutlarına duyarlı bir pedagojinin, marjinal grupların güçlendirilmesi için şart olduğunu savunur. Bu bakış açısı, sosyolojik bilginin sadece akademisyenler arasında değil, sınıf ortamlarında, atölyelerde, halk eğitiminde de üretilebileceğini ve paylaşılabileceğini gösterir.

Eleştirel pedagoji, sürdürülebilir kalkınma eğitimi ile de kesişir. Sürdürülebilir kalkınma, sadece teknik bilgi aktarımıyla değil, değerler ve tutumlarla da ilgilidir. UNESCO'nun Sürdürülebilir Kalkınma için Eğitim programları, bireylerin sürdürülebilir yaşam becerileri ve bilinç kazanmalarını hedefler (UNESCO, 2017). Ancak bu hedeflerin gerçekleşebilmesi, eğitimin içeriğinin ve yönteminin eleştirel bir yaklaşımla yeniden düzenlenmesini gerektirir. Örneğin, çevre eğitimi yalnızca doğa bilgisini öğretmekle kalmamalı, aynı zamanda tüketim alışkanlıklarını, kapitalist üretim biçimlerini, çevre adaletsizliğini tartışmaya açmalıdır. Bu noktada ekopedagoji kavramı gündeme gelir. Richard Kahn (2010), eleştirel pedagoji ile ekoloji bilgisini birleştirerek "*gezegensel kriz karşısında eğitim*" yaklaşımını geliştirmiştir

(Kahn, 2010). Ekopedagoji, çevre sorunlarını ele alırken öğrencilerde hem eleştirel düşünme hem de eyleme geçme motivasyonu yaratmayı amaçlar. Bu, sürdürülebilir kalkınma için gereken dönüşümün eğitim aracılığıyla, ancak eleştirel bir eğitim anlayışıyla mümkün olabileceğini ortaya koyar.

Eleştirel pedagoji aynı zamanda yaşam boyu öğrenme ve halk eğitimi gibi alanlara da uzanır. Yani sadece okullarla sınırlı kalmayıp, toplumun geneline yönelik eleştirel eğitim pratiklerini içerir. Örneğin, yetişkin eğitimi programları, köy enstitülerinin tarihsel örneğinde olduğu gibi, tarımdan sağlığa çeşitli bilgiler verirken aynı zamanda yurttaşlık bilinci ve toplumsal eleştiri kazandırabilir. Sürdürülebilir kalkınma bağlamında, kırsal kesimde veya kentlerde yürütülen halk eğitimleri, ancak katılımcı ve eleştirel yöntemler kullanılırsa etkili olur. İnsanlara sadece “geri dönüşüm yapın” demek, onların davranışlarını yüzeysel olarak değiştirebilir; oysa eleştirel pedagoji ile çevresel sorunların kökenlerini, örneğin israf kültürünü, endüstriyel sistemin yapısını birlikte tartışmak, bireylerin meseleye dair kavrayışını derinleştirir ve içselleştirilmiş bir ekolojik bilinç oluşturur.

Sonuç itibarıyla, eleştirel pedagoji sosyolojik bilginin kamu yararına dönüştürülmesinde hem bir araç hem de bir amaçtır. Araştırır; çünkü sosyolojik kavramlar, kuramlar ve bulgular eğitim yoluyla geniş kitlelere aktarılırken eleştirel pedagojinin yöntemleri kullanılabilir. Amaçtır; çünkü bizzat eleştirel pedagoji, eşitlikçi, adil ve bilinçli bir toplum idealine hizmet eder ve bu ideal, sosyolojinin kamusal misyona dair hedefleriyle örtüşür. Eleştirel pedagoji sayesinde eğitim sisteminde yetişen bireyler, mevcut toplumsal yapıyı sorgulayabilen, kendi haklarının ve başkalarının haklarının bilincinde olan, toplumun sorunlarına duyarlı yurttaşlar olacaktır. Bu da uzun vadede sürdürülebilir kalkınmanın toplumsal boyutunun güvencesidir. Michael W. Apple (2013) “Eğitim toplumu değiştirebilir mi?” sorusunu irdeleyerek, eğitimin tek başına mucizevi bir çözüm olmadığını, ancak toplumsal değişimde önemli bir kaldıraç olduğunu ifade eder (Apple, 2013). Eleştirel pedagoji, bu kaldıraç görevinin hakkıyla yerine getirilmesi için gerekli eleştirel refleksleri ve pratikleri sunar. Böylece sosyolojik bilgi, sınıf duvarlarının içinde ve dışında, gerçek yaşamla buluşur ve kamu yararına hizmet etme potansiyelini gerçekleştirir.

Yukarıda ayrıntılı olarak incelendiği üzere, her bir yaklaşım farklı bir boyuta ışık tutmaktadır. Söz konusu dört kuramsal yaklaşımın esas vurguları ve katkıları Tablo 1’de özetlenmektedir.

Tablo 1. Sosyolojik Bilginin Kamu Yararına Dönüşümünde Öne Çıkan Kuramsal Yaklaşımlar

Kuramsal Yaklaşım	Vurguladığı Nokta	Kamu Yararına Dönüşümde Katkısı
Sosyal İnşacılık	Bilgi ve gerçeklik toplumsal olarak inşa edilir.	Toplumsal bilinç ve algıları sürdürülebilirlik doğrultusunda dönüştürme imkânı sağlar.
Bilgi Sosyolojisi	Bilgi, toplumsal bağlamdan bağımsız değildir; iktidar ilişkilerinden etkilenir.	“Hangi bilgi kimin yararına?” sorusunu sorarak bilginin demokratikleşmesini ve herkesin yararına kullanılmasını gündeme getirir.
Kamu Sosyolojisi	Akademik bilginin halka ulaştırılması ve kamusal tartışmalara dahil edilmesi gerekir.	Sosyolojik bilginin politika yapımına ve toplumsal eyleme katkısını somutlaştırır; toplumun bilimle etkileşimini artırır.
Eleştirel Pedagoji	Eğitim, eleştirel bilinç geliştirme ve toplumsal dönüşüm aracıdır.	Yeni nesilleri bilinçlendirerek toplumsal sorunlara duyarlı ve katılımcı bireyler yetiştirir; dönüşümün sürekliliğini sağlar.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturuldu.

Sürdürülebilir Kalkınma ve Eğitim Bağlamında Sosyolojik Bilginin Dönüşümü

Kuramsal çerçevede ele alınan yaklaşımlar, sosyolojik bilginin nasıl anlaşılması ve yönlendirilmesi gerektiğine dair güçlü ilkeler ortaya koymaktadır. Bu bölüme kadar, sosyal inşacılık bize bilginin ve sorunların toplumsal olarak kurgulandığını, bilgi sosyolojisi bilginin toplumsal çıkarlarla ilişkili olduğunu, kamu sosyolojisi bu bilginin toplumla paylaşılması gerektiğini, eleştirel pedagoji ise eğitim yoluyla bilinci dönüştürmenin önemini gösterdi. Şimdi bu ilkeleri, sürdürülebilir kalkınma ve eğitim özelinde somutlayarak tartışacağız. Bu bağlam seçimi, iki nedenden kaynaklanmaktadır: Birincisi,

sürdürülebilir kalkınma günümüzün acil küresel hedeflerindendir ve başarısı büyük ölçüde toplumsal dönüşüme bağlıdır. İkincisi, eğitim hem sürdürülebilir kalkınmanın bir parçası (bir hedefi) hem de gerçekleştirme aracıdır; dolayısıyla sosyolojik bilginin halka aktarılmasında stratejik bir alandır.

Sürdürülebilir Kalkınma İçin Toplumsal Bilinci İnşa Etmek

Sürdürülebilir kalkınma, çevresel, ekonomik ve toplumsal boyutların uyum içinde ilerlemesini amaçlayan bir kalkınma modelidir. Bu kavram 1987 Brundtland Raporu'yla popülerleşmiş olup "bugünün ihtiyaçlarını, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeden karşılamak" şeklinde tanımlanmıştır (World Commission on Environment and Development, 1987). Başlangıçta daha çok çevre ve ekonomi odaklı gibi görünse de, sürdürülebilir kalkınmanın toplumsal boyutu en az diğerleri kadar önemlidir. Yoksulluk, eşitsizlik, toplumsal dışlanma, sağlık, eğitim, cinsiyet eşitliği gibi konular, sürdürülebilir kalkınma gündeminin merkezindedir. Bu nedenle, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak bir toplumsal dönüşüm sürecini gerektirir. Bu dönüşüm, bilgilerin, değerlerin ve davranışların değişimini içerir ki burada sosyolojik bilginin rehberliğine ihtiyaç duyulur.

Sosyolojik bilgi, sürdürülebilir kalkınmanın toplumsal boyutunu anlamada ve müdahale etmede kritik rol oynar. Örneğin, çevre kirliliğine teknik çözümler (yeni filtreler, temiz enerji vb.) bulabilirsiniz, ancak insanlar alışkanlıklarını değiştirmeden, çevreye dair bakış açıları dönüşmeden tam başarı elde edilemez. Sosyoloji, insanların çevreyle ilişkilerini, doğa hakkındaki algılarını, çevresel adalet taleplerini inceler. Çevre sosyolojisi alanı, çevresel sorunların toplumsal kökenlerini – tüketim kültürü, sanayileşme, kentleşme, kapitalist üretim biçimi – açığa çıkarır. Bu bilgileri kamu yararına dönüştürmek demek, politika yapıcılara ve halka, sorunların sadece teknik değil toplumsal olduğunu göstermek, dolayısıyla çözümün de toplumsal yenilikleri gerektirdiğini anlatmak demektir. Burada kamu sosyolojisi devreye girerek, çevre sosyologlarının bulgularını topluma mal edebilecek kanallar oluşturabilir. Örneğin, sosyologların katılımıyla hazırlanan belgeler, halk toplantıları, medya yazıları, sosyal kampanyalar aracılığıyla iklim krizinin toplumsal boyutu kamuoyunda tartışılabilir. Bu sayede, iklim eylemlerine yönelik toplumsal destek artırılabilir.

Sürdürülebilir kalkınmanın bir diğer ayağı olan sosyal adalet, doğrudan sosyolojinin ilgi alanıdır. Gelir dağılımı eşitsizliği, yoksulluk, göç, kentleşme, toplumsal cinsiyet eşitsizliği gibi konular hem kalkınmanın önünde engel teşkil eder hem de kalkınma süreçlerinden etkilenir. Sosyolojik bilginin kamu yararına kullanımı, bu sorunların çözümüne halkın katılımını ve desteğini sağlamayı içerir. Örneğin, yoksulluğun azaltılması hedefi, sadece ekonomik büyüme ile çözülmez; aynı zamanda yoksulluğun yapısal nedenlerini (işsizlik, eğitim eksikliği, ayrımcılık vb.) anlamayı ve yoksul kesimlerin güçlendirilmesini gerektirir. Toplum temelli yaklaşım buraya önem kazanır. Sosyologlar ve sosyal çalışma uzmanları, yoksul mahallelerde veya kırsal alanlarda topluluklarla birlikte çalışarak, ihtiyaçları ve uygun çözümleri tespit edebilir. Bu bir anlamda katılımcı eylem araştırması yönteminin uygulanmasıdır. Bilgi, araştırmacı ile katılımcılar arasında birlikte üretilir; bu birlikte üretim sürecinde, bilgi hem kamusallaşır hem de doğrudan eyleme dönüşecek önerilere evrilir.

Bilgi sosyolojisi perspektifiyle bakıldığında, sürdürülebilir kalkınma söyleminin kendisi de eleştirel analize tabi tutulmalıdır. Sürdürülebilir kalkınma kavramı, içerdiği ilerici hedeflere rağmen, bazı eleştirmenlerce "herkesin diline pelesenk olmuş muğlak bir ifade" veya "neo-liberal politikaların yeşil boyası" vb. şekillerde eleştirilmiştir (Redclift, 1987 gibi eleştirileri hatırlarsak). Bu eleştiriler, kavramın toplumsal boyutunun içinin boşaltılmaması gerektiğine işaret eder. Sosyologlar, sürdürülebilirlik politikalarının uygulanmasında güç ilişkilerini ve eşitsiz etkileri inceleyerek kamu yararı adına bir dengeleyici rol oynayabilir. Örneğin, yeşil ekonomiye geçiş politikaları işçi sınıfını olumsuz etkiliyorsa (kömür madeni kapanırken işçiler işsiz kalıyor gibi), sürdürülebilir kalkınma "herkes için" olmaktan çıkar. Bu durumda sosyologlar, adil geçiş (just transition) kavrayışını gündeme taşıyarak, politika yapıcılara uyarıda bulunabilir ve kamuoyunu bilgilendirebilir. Bilginin kamusal kullanımı burada, olası toplumsal çatışmaları önlemeye ve politikaların adil bir biçimde uygulanmasına hizmet eder.

Son olarak, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin başarısı için kültürel değişim gerektiğini vurgulamak gerekir. Kültür, insanların değerlerini, alışkanlıklarını ve normlarını içerir. Sürdürülebilir bir toplum, israfın onaylanmadığı, iş birliğinin rekabetin önüne geçtiği, gelecek nesillerin haklarının gözetildiği bir kültürel normlar bütünü gerektirir. Bu yönde bir kültürel değişimi hızlandırmak için sosyolojik bilgi

kullanılarak tasarlanan müdahaleler önem kazanır. Örneğin, toplumsal kampanyalar sosyologların danışmanlığında hazırlanabilir. Brezilya’da uygulanan başarılı bir okuryazarlık kampanyasından esinlenirsek, bir “sürdürülebilir yaşam için okuryazarlık” gibi kampanyalar tasarlanabilir. Bu kampanyada, halkın anlayacağı ve kendi yaşamıyla ilişkilendireceği dille sürdürülebilirlik kavramı anlatılır, atölyeler düzenlenir, örnek uygulamalar gösterilir. Bu süreçte, Freire’nin diyalogcu yaklaşımı gibi eleştirel pedagoji yöntemleri kullanılarak, insanlar sadece dinleyen değil tartışan ve üreten konumda olabilir. Örneğin bir mahalle toplantısında, sakinlere “Mahallenizde sürdürülebilir bir yaşam için neler değişmeli?” sorusu sorulup birlikte çözüm listeleri hazırlanabilir. Bunlar hem yerel yönetimlere iletilabilir hem de mahalle düzeyinde girişimlere dönüşebilir. Bu tür katılımcı süreçler, toplumsal öğrenmeyi pekiştirir ve sürdürülebilir kalkınmayı soyut bir kavram olmaktan çıkarıp gündelik yaşamın bir parçası haline getirir.

Eğitim: Bilgiyi Yaygınlaştırmanın ve Dönüştürmenin Anahtarı

Eğitim, sosyolojik bilginin kamu yararına dönüştürülmesinde belki de en stratejik alandır. Çünkü eğitim, bir toplumun geleceğini şekillendiren kuşaklara belirli bilgi, beceri ve değerleri aktarma işlevini görür. Bu yönüyle eğitim sistemi, ister istemez bir bilgi dağıtım mekanizmasıdır. Dolayısıyla, eğer sosyolojik bilgi kamu yararına kullanılacaksa, bunun en etkili yollarından biri eğitim müfredatları ve uygulamaları aracılığıyla olacaktır.

Eğitim müfredatı, toplumsal olarak neyin önemli bilgi sayıldığının bir göstergesidir. Uzun yıllar boyunca eğitim müfredatlarında sosyolojiye ve genel olarak sosyal bilimlere yeterli ağırlık verilmemesi, öğrencilerin toplumsal sorunları anlama becerisinin görece arka planda kalmasına neden olmuştur. Oysa günümüzde artan toplumsal karmaşa, kültürel çeşitlilik ve küresel meseleler karşısında, erken yaşlardan itibaren sosyal bilinç ve eleştirel düşünme becerilerinin kazandırılması bir zorunluluk haline gelmiştir. Birçok ülkede müfredat reformlarıyla, “vatandaşlık eğitimi”, “sosyal bilgiler”, “değer eğitimi” gibi başlıklar altında toplumsal konuların öğretimine önem verilmeye başlanmıştır. Bu kapsamda, örneğin iklim değişikliği, insan hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği, kültürel miras gibi sosyolojik yaklaşım içerikli konular ders programlarına eklenmektedir. Bu derslerin içerikleri hazırlanırken, sadece kavramsal bilgi değil, aynı zamanda eleştirel ve katılımcı yöntemler kullanılması, sosyolojik bilginin gerçekten içselleştirilmesi için önemlidir. Örneğin, bir lise sosyoloji dersinde öğrenciler mahallelerindeki toplumsal sorunları (çevre kirliliği, yoksulluk, şiddet vb.) gözlemleyip araştırma projeleri yapmaya teşvik edilirse, sosyolojik bilginin uygulamalı bir biçimde öğrenilmesi sağlanır. Yapılan bir araştırmada, eğitim sosyolojisi bakış açısının da yükseköğretimde sürdürülebilirlik okuryazarlığı eğitimine; genellikle göz ardı edilen ölçekler arası bağlantı, sosyolojik hayal gücü ve çok-paradigmali yaklaşım gibi boyutları entegre ederek önemli katkılar sağlayabileceği vurgulanmıştır (Serpa & Sá, 2019).

Eğitim aynı zamanda öğretmenlerin ve eğitim kurumlarının kamusal rolüyle de ilgilidir. Eleştirel pedagoji bağlamında tartıştığımız gibi, öğretmenler öğrencilerin sadece bilişsel gelişiminden değil, aynı zamanda toplumsal bilinç ve vicdan gelişiminden de sorumludurlar. Öğretmen yetiştiren kurumlar, yani eğitim fakülteleri, müfredatlarında bu anlayışı ne kadar kapsıyor? Öğretmen adaylarına, öğretecekleri bilgilerin toplumsal boyutunu ve kendi rollerinin birer kamusal entelektüel olarak önemini anlatmak gerekir. Örneğin, Bell Hooks’un eserleri veya Freire’nin fikirleri, eğitim fakültelerinde tartışma konusu olmalıdır. Bir öğretmen, sınıfta yalnız fizik veya tarih bilgisini aktarmadığını; aynı zamanda öğrencileri topluma hazırladığını idrak ederse, derslerinde o perspektifi yansıtmaya gayret eder. Bu, günlük ders konularını toplumsal örneklerle zenginleştirmek, öğrencileri düşünmeye ve tartışmaya sevk etmek, onları çevrelerinde gözlem yapmaya yönlendirmek şeklinde somutlaştırılabilir. Örneğin matematik dersinde bile, bir problem senaryosunu toplumsal bir bağlama oturtmak (örneğin gelir dağılımını anlatan bir grafik çözmek) mümkündür ve bu küçük değinmeler/örnekler öğrencilerde farkındalık uyandırır.

Eğitim kurumları, bulundukları çevre için de kamu yararına hizmet verebilir. Üniversitelerin toplumla etkileşimi, “üçüncü misyon” olarak adlandırılır (öğretim ve araştırma ilk iki misyon). Bu üçüncü misyon, üniversitenin bilgisini toplumla paylaşmasını ve toplumsal sorunların çözümünde etkin rol almasını içerir. Örneğin, bir üniversitenin sosyoloji bölümü, bulunduğu kentin sorunlarına ilişkin raporlar hazırlayabilir, belediyeye veya STK’lara danışmanlık yapabilir, halk için seminerler

düzenleyebilir. Bu tür etkinlikler, sosyolojik bilginin yayılması ve yarar sağlaması açısından kıymetlidir. Ira Harkavy gibi akademisyenler, üniversitelerin “kentle/toplumla bağlantılı” (civically engaged) kurumlar haline gelmesi gerektiğini vurgulayarak, öğrencilerin de bu süreçlere katılımını önemser (Benson vd., 2017). Örneğin, bazı üniversitelerde öğrenciler, bir dersin parçası olarak topluma hizmet projeleri yaparlar; bu projeler, yaşlılara teknoloji eğitimi vermekten tutun da, çocuklara çevre bilinci aşılamaya kadar çeşitli alanlarda olabilir. Böylece öğrenciler hem sosyal sorumluluk deneyimi kazanır, hem de kuramsal bilgilerini gerçek yaşama uygulamış olurlar.

Sosyolojik bilginin eğitim yoluyla kamuya mal edilmesinde son olarak değinilmesi gereken bir boyut, medya ve dijital öğrenme ortamlarıdır. Günümüzde öğrenme sadece sınıflarda ve okullarda gerçekleşmiyor; televizyon, internet, sosyal medya gibi kanallar, insanların bilgi edindiği, hatta tartıştığı mecralar oldu. Bu mecralarda sosyolojik perspektifin varlığı, kamu yararına bilgi yaymak için fırsatlar sunar. Örneğin popüler bir belgesel dizisi, geniş kitlelere çok sayıda sosyolojik kavramı ve bulguyu ulaştırabilir. Son yıllarda dijital platformlarda yayınlanan sosyal ve kültür içerikli belgesellerin veya podcast’lerin artması, sosyolojik bilginin kamusallaşmasına katkı yapmaktadır. Sosyal medyada bazı akademisyenler veya bilgili aktivistler, ekonomik eşitsizlikleri, göçmen sorunlarını, eğitim problemlerini anlaşılır infografikler veya kısa videolarla anlatıyor. Bu, bir tür gayriresmî eğitimidir ve etkisi küçümsemez. Doğru bilgi basit ve etkileyici bir biçimde sunulduğunda toplumsal davranış değişikliğini destekleyebilir. Bu nedenle, sosyolojik bilgiyi geniş kitlelere ulaştırmak için yeni medya araçlarını kullanmak, toplumun özellikle genç nüfusuna ulaşmak açısından gereklidir. Sürdürülebilir kalkınma eğitimi de artık bu platformları kullanıyor; interaktif oyunlar, mobil uygulamalar aracılığıyla insanlara karbon ayak izlerini hesaplatmak, su tasarrufu yarışmaları yapmak gibi yöntemler uygulanıyor (Sterling, 2001). Sosyolojik bakış bu tür içeriklerde de bulunmalı; örneğin bir oyun sadece bireyin karbon ayak izini değil, toplumdaki farklı gelir gruplarının emisyon farklarını da gösterirse, oyuncu olayı sosyal eşitsizlik boyutuyla birlikte kavrayabilir.

Özetle, eğitim alanı, okul öncesinden yetişkin eğitime, medyadan üniversitelere kadar geniş bir yelpazede, sosyolojik bilginin topluma aktarılabilceği bir platform sağlar. Bu platformu etkin kullanmak için, eğitimin biçimi ve içeriği üzerinde kuramsal olarak vurguladığımız ilkeler hayata geçirilmelidir: eleştirel düşünmeyi teşvik eden pedagoji, katılımcı ve diyalogcu yöntemler, toplumsal sorun odaklı müfredat ve topluma açık öğrenme fırsatları. Böyle bir eğitim yaklaşımı benimsendiğinde, uzun vadede toplumun geneli daha bilinçli, eleştirel düşünen ve toplumsal sorunlara duyarlı bireylerden oluşacaktır. Bu bireyler, sosyolojik bilgiyi sadece akademik çevrelerden duymuş olmayacak, kendi yaşamlarıyla bağlantılı bir şekilde özümsemiş olacaklardır. Sonuçta, sosyolojik bilgi gerçek anlamda kamunun malı haline gelecek; toplumsal diyalogu, politika yapımını ve günlük yaşam pratiklerini şekillendiren ortak bir değerler ve kavrayışlar dizisine dönüşecektir.

Sonuç

Bu makalede sosyolojik bilginin kamu yararına dönüştürülmesi meselesini, sürdürülebilir kalkınma ve eğitim bağlamına odaklanarak kuramsal bir zeminde tartıştık. Ele aldığımız sosyal inşacılık, bilgi sosyolojisi, kamu sosyolojisi ve eleştirel pedagoji yaklaşımları, farklı açılardan benzer bir temel fikri desteklemektedir: Sosyolojik bilgi, uygun yöntem ve yaklaşımlarla toplumun genel yararına hizmet edecek biçimde yeniden üretilebilir ve dağıtılabilir. Bu dönüşüm gerçekleştiğinde, sosyoloji disiplininin birikimi, sadece akademik tartışmalarda kalmayıp gerçek dünyada toplumsal gelişmeye ve adaletle katkı sağlayacaktır.

Çalışmamızın ana bulgularından biri, toplumsal sorunların ve çözümlerin inşa edilmiş olduğunu kavramanın önemidir. Sosyal inşacılık perspektifi, bizlere toplumsal gerçekliğin statik değil dinamik olduğunu, dolayısıyla mevcut olumsuz gerçekliklerin (örneğin yoksulluk, ayrımcılık, çevre tahribatı) de toplumsal eylemle değiştirilebileceğini anımsatır. Bu bakış açısı, iyimser ancak eleştirel bir toplumsal dönüşüm umudu barındırır: Eğer insanlar sorunları farklı algılamaya ve tanımlamaya başlarsa, onlara verdikleri tepkiler de değişecektir. Örneğin kız çocuklarının eğitime engel olan toplumsal normlar, eğer eğitim hakkı ve toplumsal ilerleme söylemi güçlenirse dönüşebilir; kız çocuklarını okula göndermenin “ayıp” değil, aksine “gurur verici” bir davranış olduğu kolektif bilince yerleştiğinde, somut göstergeler de değişecektir.

Diğer yandan, bilgi sosyolojisi ve kamu sosyolojisi, sosyolojik bilginin paylaşım mekanizmalarına dikkat çekmektedir. Bilgi sosyolojisi sayesinde, bilgi üretiminin demokratikleşmesi gereği ortaya konmuştur. Buna göre, sosyolojik araştırmalar ve kuramlar, dar bir uzman grubu arasında dolaşıp durmamalı; sokağın, farklı toplumsal kesimlerin deneyimlerini içermeli ve sonuçlarını yine onlarla paylaşmalıdır. Bu yaklaşım, aynı zamanda bilimsel bilginin meşruiyetini de artıracaktır. Toplum, kendisine tepeden inme sunulan değil, bizzat içinde yer aldığı süreçlerle üretilen bilgiye daha çok güvenir ve sahip çıkar. Bu sayede artan bir kamusal güven, bilim-toplum arasındaki mesafeyi kapatmaya yardımcı olur. Özellikle günümüzde sıkça söz edilen “post-truth” (hakikat ötesi) çağda, komplo teorilerinin, aşırı karşıtlığı gibi bilimsel bilgi reddinin yaygınlaştığı bir ortamda, akademik bilginin toplumla şeffaf ve katılımcı bir ilişki kurması oldukça işlevsel olur. Sosyolojik bilgi, metodolojisi ve içeriği itibarıyla karmaşık gelebilir; ancak eğer anlaşılır ve ilgili hale getirilirse, toplumun gerçekleri doğru kavramasına rehberlik edebilir.

Eleştirel pedagoji boyutu ise, bilginin iletimi kadar dönüşümüne de ışık tutar. Eğitim sistemi içinde yerleşik güç ilişkileri ve ideolojiler, sadece hangi bilginin öğretileceğini değil, nasıl öğretileceğini de belirler. Bu çalışma, eleştirel pedagojinin uygulandığı bir eğitim anlayışının, sosyolojik bilginin demokratikleşmesiyle örtüştüğünü ortaya koymaktadır. Öğrencilerin ve genel olarak bireylerin, bilgiyi sorgulama ve yeniden üretme kapasiteleri desteklendiğinde, toplumsal sorunlara eleştirel yaklaşan bilinçli bir yurttaşlık gelişecektir. Bu tür yurttaşlar, yöneticilerden ve kurumlardan hesap sorabilir, kendi yaşadığı çevreye duyarlı olabilir ve kolektif çözümlere yatkınlık gösterebilir. Böyle bir toplumsal doku, sürdürülebilir kalkınmanın temel koşuludur. Çünkü sürdürülebilir kalkınma, toplumsal pasiflikle değil, katılımcı ve sorgulayıcı bir toplum yapısıyla mümkündür.

Makalenin sürdürülebilir kalkınma ve eğitim alanlarına odaklanması, bu alanların sosyolojik bilginin kamu yararına dönüşümünde çarpan etkisi yaratacak kilit noktalar olmasından kaynaklandı. Sürdürülebilir kalkınma, hem yerel ve ulusal, hem küresel ölçekte, bir toplumun geleceği için ortak iyiyi temsil eder. Bu ortak iyiyi ulaşmak için, bireylerden kurumlara kadar herkesin katkısı ve dönüşümü gerekir. Sosyolojik bilgi, bu dönüşümü planlamak, yönlendirmek ve değerlendirmek için gerekli araçları sunar. Örneğin, bir kentsel dönüşüm projesinin sadece fiziksel altyapıyla ilgilenmeyip sosyal dokuyu da gözetmesi, sosyolojik değerlendirmeler gerektirir. Sosyologların aktif katılımı olmadan yapılan kentsel dönüşümler, çoğu zaman “insansız” projelere dönüşmekte ve sosyal sorunları derinleştirebilmektedir. Kamu yararına bir sosyolojik yaklaşım ise, en baştan itibaren yerel halkın katılımını, sosyal etki analizlerini ve adil yeniden yerleştirme politikalarını projeye dahil edecektir. Bu örnek, bilginin dönüşümünün pratik bir yansımasıdır.

Eğitim alanı ise, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşacak ve demokratik bir toplum yaratacak insan kaynağını yetiştirir. O halde, eğitimin içeriği ve yöntemi bu ideallere hizmet edecek şekilde şekillenmelidir. Bu makale, eleştirel pedagojinin önemini vurgulayarak, eğitimde yapılacak reformların yönüne dair kuramsal bir gerekçe sunmaktadır. Müfredatların disiplinler arasında bağlantı kurarak (örn. çevre eğitimi ile vatandaşlık eğitiminin bütünleştirilmesi), öğretim yöntemlerinin etkin ve katılımcı hale getirilerek (örn. proje tabanlı, toplum hizmeti öğrenmesi gibi), öğretmen eğitimlerinin toplumsal sorumluluk bilinci kazandıracak biçimde güncellenmesi gereği ortaya konmuştur. Bu sayede, gelecek kuşakların sosyolojik duyarlılığı daha yüksek olacak ve toplumsal sorunlara kayıtsız kalmayan, çözüm odaklı bireylerden oluşan bir toplum inşa edilebilecektir.

Elbette sosyolojik bilginin kamu yararına dönüştürülmesinin önünde engeller de bulunmaktadır. Akademik dünyanın kendine özgü dilinin ve ödüllendirme sisteminin değişmesi zaman alabilir; bazı akademisyenler kamuya yönelmeyi ikinci sınıf bir iş olarak görebilir. Aynı şekilde, politika yapıcılarının bilimsel bilgiye kulak vermemesi veya popülizm uğruna göz ardı etmesi de sık rastlanan bir durumdur. Toplumun bir kesiminde bilim karşıtlığı veya entelektüel düşmanlığı gibi olgular da bu süreci zorlaştırabilir. Ancak eleştirel ve kamusal yaklaşımı benimseyen sosyologlar, bu zorlukların üstesinden gelmek için stratejiler üretebilir. Örneğin, akademide toplumsal etkiyi teşvik eden programlar oluşturmak, bilim iletişimini güçlendirmek, yerel yönetimlerle üniversiteleri sistematik olarak buluşturmak gibi uygulamalar, giderek yaygınlaşmaktadır. Bu makalenin kuramsal analizi, bu tür pratik girişimlerin önemini ve arkasındaki mantığı da desteklemektedir.

Sonuç itibarıyla, sosyolojik bilginin kamu yararına dönüştürülmesi hem mümkün hem de acil bir gereksinimdir. Bu dönüşüm, toplumsal sorunlarla başa çıkma kapasitemizi artıracak, kamusal

tartışmaların niteliğini zenginleştirecek ve daha adil, sürdürülebilir bir dünya inşa etmemize yardımcı olacaktır. Kuramsal çerçevede incelediğimiz yaklaşımlar, birbirini tamamlayan parçalar olarak, bize bir yol haritası sunmaktadır:

- Sosyal inşacılık, toplumsal gerçekliği değiştirme gücümüzü hatırlatarak umudu ve yaratıcılığı teşvik eder.
- Bilgi sosyolojisi, bilginin demokratikleşmesini ve toplumla birlikte üretilmesini önererek katılımcılığı ve adaleti güvence altına alır.
- Kamu sosyolojisi, sosyologlara ve genel olarak entelektüellere bir çağrıda bulunarak bilgiyi paylaşmayı, diyalog kurmayı ve topluma karşı hesap verebilir olmayı sağlar.
- Eleştirel pedagoji, gelecek nesilleri ve mevcut toplumu eleştirel bilinçle donatarak bilginin süreklilik içinde kamusal yarar yaratmasına olanak tanır.

Bu dört ayağın üzerinde yükselen bir sosyolojik pratik, sürdürülebilir kalkınma ve eğitim başta olmak üzere pek çok toplumsal alanda somut karşılık bulacaktır. Bilgi güttür ifadesini yeniden yorumlayacak olursak, bilginin asıl gücü paylaşıldığında ve kamusal akla dönüştüğünde açığa çıkar. Sosyolojik bilgi de, bu şekilde kolektif müzakere ve eylem süreçlerinin parçası olduğunda, toplumsal yararı arttıracaktır.

Akademik bir disiplin olarak sosyolojinin, kendi sınırlarını aşarak kamusal alana mal olması, belki de 21. yüzyılın çalkantılı sosyal sorunları karşısında en büyük sınavıdır. İklim krizi, küresel salgınlar, derinleşen eşitsizlikler, göç hareketleri, teknolojinin toplum üzerindeki etkileri gibi devasa meseleler, salt teknik çözümlerle yönetilemez; insan davranışlarını, kültürünü, kurumlarını dönüştürmeyi gerektirir. Bu noktada sosyoloji devreye girer. Bizler sosyolojik bakış açımızı ve birikimimizi, toplumların kendi kendini anlama ve düzeltme kapasitesinin hizmetine sunabilirsek, bilimin toplumsal ilerlemedeki rolünü de pekiştirmiş olacağız. Nitekim güncel yazında, eleştirel yaklaşımların ötesine geçip özgürleştirici toplumsal kuramlar inşa etme çağrıları dile getirilmektedir (McCarthy, 2025). Bu da sosyolojinin yalnız eleştirmekle kalmayıp çözüm vizyonu sunma sorumluluğuna işaret etmektedir. Makalemizin ortaya koyduğu tartışmalar, bu çabanın gerekliliğini ve temel hatlarını işaret etmektedir. Bundan sonrası, bu ilkelerin eyleme dökülmesi ve her düzeyde uygulanmasıdır. Unutulmamalıdır ki, *kamusal yarar amacı güden bir sosyoloji*, yalnızca topluma değil, bizzat sosyolojiye de yeni bir soluk kazandıracak; onu toplumla birlikte gelişen *canlı bir disiplin* haline getirecektir.

Beyanlar

Etik kurul beyanı: Kuramsal bir araştırma olduğu için etik kurul onayı gerekmemektedir.

Yazarlık katkıları: Çalışmanın tümü tek yazar tarafından gerçekleştirilmiştir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal Destek: Çalışma, herhangi bir kurum ya da kişiden finansal destek almadan tamamlanmıştır.

Kaynaklar

APPLE, M. W. (2013). *Can Education Change Society?* New York: Routledge.

BAUMAN, Z. (1987). *Legislators and Interpreters: On Modernity, Post-modernity and Intellectuals*. Cambridge: Polity Press.

BECKER, H. S. (1967). Whose side are we on? *Social Problems*, 14(3), 239-247.

BENSON, L., HARKAVY, I., PUCKETT, J., HARTLEY, M., HODGES, R. A., & JOHNSTON, F. E. (2017). *Knowledge for Social Change: Bacon, Dewey, and the Revolutionary Transformation of Research Universities in the Twenty-First Century*. Philadelphia: Temple University Press.

BERGER, P. L., & LUCKMANN, T. (1966). *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. New York: Doubleday & Company.

BLUMER, H. (1971). Social Problems as collective behavior. *Social Problems*, 18(3), 298-306.

BOYER, E. L. (1996). The scholarship of engagement. *Journal of Public Service & Outreach*, 1(1), 11-20.

WORLD COMMISSION ON ENVIRONMENT AND DEVELOPMENT. (1987). *Our common future*. Oxford University Press.

- BURAWOY, M. (2005). For public sociology. *American Sociological Review*, 70(1), 4-28.
- BURR, V. (2015). *Social Constructionism* (3rd ed.). London: Routledge.
- CAPLAN, N. (1979). The two-communities theory and knowledge utilization. *American Behavioral Scientist*, 22(3), 459-470.
- COLLINS, P. H. (2000). *Black Feminist Thought: Knowledge, Consciousness, and the Politics of Empowerment*. New York and London: Routledge.
- DEWEY, J. (1930). *Democracy and Education*. New York: Macmillan.
- FEAGIN, J. R., VERA, H., & IMANI, N. (2008). *Liberation Sociology* (2nd ed.). Boulder, CO: Paradigm Publishers.
- FOUCAULT, M. (1980). *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972–1977* (C. Gordon, Ed.). New York: Pantheon.
- FREIRE, P. (1970). *Pedagogy of the Oppressed*. New York: Herder and Herder.
- GIROUX, H. A. (2010). Rethinking education as the practice of freedom: Paulo Freire and the promise of critical pedagogy. *Policy Futures in Education*, 8(6), 715-721.
- GIBBONS, M., LIMOGES, C., NOWOTNY, H., SCHWARTZMAN, S., SCOTT, P., & TROW, M. (1994). *The New Production of Knowledge: The Dynamics of Science and Research in Contemporary Societies*. London: Sage.
- GRAMSCI, A. (1971). *Selections from the Prison Notebooks* (Q. Hoare & G. Nowell-Smith, Eds. & Trans.). New York: International Publishers.
- HABERMAS, J. (1971). *Knowledge and Human Interests* (J. J. Shapiro, Trans.). Boston: Beacon Press.
- HOOKS, B. (1994). *Teaching to Transgress: Education as the Practice of Freedom*. New York: Routledge.
- KAHN, R. (2010). *Critical Pedagogy, Ec literacy, & Planetary Crisis: The Ecopedagogy Movement*. New York: Peter Lang.
- MAHADEO, R. (2024). A call for counter-public sociology. *Critical Sociology*, 50(3), 391–411.
- MANNHEIM, K. (1954). *Ideology and Utopia: An Introduction to the Sociology of Knowledge*. (L. Wirth & E. Shils, Trans.). New York: Harcourt, Brace & Co.
- MCCARTHY, M. A. (2025). Criticize and construct! A case for emancipatory social theory. *Critical Sociology*, 51(2), 241–248.
- MILLER, J. (2011). Presidential address: Social justice work: Purpose-driven social science. *Social Problems*, 58(1), 1-20.
- MILLS, C. W. (1959). *The Sociological Imagination*. New York: Oxford University Press.
- NOWOTNY, H., SCOTT, P., & GIBBONS, M. (2001). *Re-Thinking Science: Knowledge and the Public in an Age of Uncertainty*. Cambridge: Polity Press.
- REDCLIFT, M. (1987). *Sustainable Development: Exploring the Contradictions*. Londra: Methuen.
- SERPA, S., & SA, M. J. (2019). Exploring Sociology of Education in the promotion of sustainability literacy in higher education. *The Journal of Social Sciences Research*, 5(1), 101-116.
- STERLING, S. (2001). *Sustainable Education: Re-visioning Learning and Change*. Green Books.
- STIGLITZ, J. (1999). Knowledge as a global public good. In I. Kaul, I. Grunberg, & M. Stern (Eds.), *Global Public Goods: International Cooperation in the 21st Century* (pp. 308-325). New York: Oxford University Press.
- UNESCO. (2017). *Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives*. Paris: UNESCO Publishing.
- UNITED NATIONS. (2024). *“The Sustainable Development Goals Report 2024”*. New York: United Nations Department of Economic and Social Affairs.

Summary

Sociological knowledge can significantly benefit society, but realizing this potential requires bridging the gap between academic theory and public life. This article examines how sociological insights can be harnessed for the public good, focusing on sustainable development and education. It argues that achieving sustainable progress depends not only on technical solutions but also on transforming social consciousness. Through a theoretical inquiry, the study integrates four approaches—social constructivism, sociology of knowledge, public sociology, and critical pedagogy—into a comprehensive framework to align sociology with societal needs.

Social constructivism and the sociology of knowledge both emphasize that reality and knowledge are socially constructed rather than objective truths. Social constructivism posits that what counts as a social “problem” is defined by collective understanding and thus can be redefined. The sociology of knowledge underscores that knowledge arises within a social context and often reflects the interests of dominant groups. Together, these perspectives suggest that society’s perception of issues can be deliberately reshaped to serve the common good. For example, framing climate change as an urgent “climate crisis” has heightened public awareness and action, illustrating how reframing an issue can mobilize broader engagement.

Public sociology calls on scholars to actively engage with communities and policymakers beyond academia. It involves communicating sociological research in accessible language, participating in public debates, and collaborating with civil society. By doing so, sociologists ensure their work addresses real-world problems and informs practical solutions. Public sociology also embodies a commitment to values like social justice and equality, positioning sociologists as agents of social reform. For instance, in sustainable development contexts, a public sociological approach would involve working with local communities to shape policies and ensure that initiatives such as climate action or education reform are inclusive and publicly supported.

Education is identified as another crucial arena for social change. The framework incorporates critical pedagogy, which regards education not as a one-way transfer of information but as a means of empowerment and social critique. Instead of treating students as passive recipients, critical pedagogy encourages active dialogue and questioning of social inequalities. Through this approach, sociological concepts become accessible to learners, enabling people to recognize and challenge the forces shaping their lives. In the context of sustainability and social justice, critical pedagogy means teaching students to critically examine issues like environmental responsibility and inequality, preparing them to be informed and engaged citizens.

These four approaches are complementary and, when integrated, provide a holistic strategy for transforming sociological knowledge into a force for social betterment. Social constructivism and sociology of knowledge show that prevailing ideas can be changed; public sociology provides pathways to bring those new ideas into public discourse and practice; and critical pedagogy helps institutionalize critical consciousness through education. Together, they strengthen the discipline’s public mission. By uniting critical insight, public engagement, and empowering education, this integrated framework greatly enhances sociology’s ability to serve the public good and foster meaningful social transformation.

Applied to the fields of sustainable development and education, this integrated framework has clear practical implications. For sustainable development, sociologists can contribute to policy and community initiatives by reframing public understanding of challenges like climate change and ensuring that social equity and local perspectives are included in solutions. In education, the framework calls for adopting critical pedagogy in curricula so that students learn about sustainability and social justice through active, participatory engagement. These efforts can yield tangible improvements, such as more inclusive policies and an education system that produces empowered citizens.

Ultimately, the study concludes that closing the gap between academic knowledge and public engagement is essential for sustainable and equitable progress. The success of initiatives in these domains hinges on transforming social knowledge and consciousness. By holistically applying the lenses of social constructivism, sociology of knowledge, public sociology, and critical pedagogy, sociological knowledge can be effectively directed toward the public good.